

КОМИСИЈА ЗА ЕДНАКВИ МОЖНОСТИ НА ЖЕНИТЕ И МАЖИТЕ

на Собранието на Република Македонија - КЕМ

Формирање, активности, резултати (2006-2013)

Автор:

Лилјана Поповска

Рецензенти:

Елена Грозданова, Афердита Хаџијаха Имери

Лектор:

Ана Севриева

Дизајн и печатење:

Arcuss design

КОМИСИЈА ЗА ЕДНАКВИ МОЖНОСТИ НА ЖЕНИТЕ И МАЖИТЕ

*на Собраниеџо
на Република
Македонија - КЕМ*

Формирање,
активности, резултати
(2006-2013)

декември, 2013

СОДРЖИНА

05	Вовед
06	1. Состав на КЕМ
06	1.1. Сегашен состав (2011-2015)
08	1.2. Истакнати членови од минатите состави (2006-2011)
10	2. Жените и еднаквите можности во Република Македонија
10	2.1. Сегашни состојби со жените - статистика
11	2.2. Граѓански активизам и Македонско женско лоби (МЖЛ)
12	2.3. Родови квоти
13	2.4. Клуб на жени пратенички
14	3. Формирање на КЕМ и законска рамка
14	3.1. Формирање на КЕМ
14	3.2. Предмет на Законот
15	3.3. Цел на Законот
15	3.4. Надлежности на КЕМ
16	4. Активности на КЕМ
16	4.1. Приоритети на КЕМ
17	4.2. Начин на работа на КЕМ
17	4.3. Јавни расправи, семинари, конференции
25	4.4. Теренски и други активности
27	4.5. Меѓународна соработка
32	5. Резултати на КЕМ
34	6. Идни чекори

ВОВЕД

Постигнувањето родова рамноправност и јакнењето на жените е една од осумте Милениумски развојни цели на Обединетите нации, зацртана на самитот 2000 година. Таа е подеднакво важна како и надминување на сиромаштијата, гладот, болестите, неписменоста, смртноста на мајките и децата, како и зачувувањето на животната средина, кои се останатите Милениумски цели.

Основната рамка за обезбедување на правата на жените е дадена во Конвенцијата на Обединетите нации за елиминација на сите форми на дискриминација врз жената (CEDAW) од 1979, надградена со Пекиншката декларација и со Платформата за акција од 1995.

Република Македонија, како потписничка на сите овие стратешки документи, работи на јакнење на жените и на подобрување на нивната положба во општеството, знаејќи дека токму жените се во понеповолна положба, поради историскиот контекст и поради патријархатот што владеел со светот илјадници години. Истовремено, земјата се бори со дискриминацијата и на мажите и на жените, со цел да обезбеди еднакви можности и на двата пола за личен и професионален напредок и развој.

Во тој контекст работи и собраниската Комисија за еднакви можности на жените и мажите (КЕМ), формирана во 2006 година, според Законот за еднакви можности на жените и мажите. Во тоа време, овој закон и оваа комисија беа меѓу првите во Југоисточна Европа и во следните години служеа како добар модел за земјите во регионот.

Комисијата е произлезена како заложба од силното граѓанско движење за јакнење на жените и за постигнување родова рамноправност, па е природно што работи отворено и транспарентно, во партнерски однос

со невладините организации, експертите, академската заедница и медиумите.

Поради ова, постигнувањата на Комисијата што се претставени во оваа публикација се резултат на заедничкиот труд и ентузијазмот на голем број пратеници и активисти од јавниот живот, но и на многу функционери и службеници од институциите на национално и локално ниво. Посебна благодарност за соработката со: Министерството за труд и социјална политика; Елена Грозданова, државна советничка за еднакви можности во Министерството за труд и социјална политика; Јованка Костовска, раководителка на Секторот за превенција во Министерството за здравство; Душко Миновски, претседател на Комисијата за спречување и заштита од дискриминација; Иџет Мемети и Невенка Крушаровска, народен правобранител и заменичка на народниот правобранител; Даниела Димитриевска, извршна директорка на Македонското женско лоби; како и со Ленче Ивановска, Ленче Глигорова, Моника Стојаноска и Симона Сарделиќ, соработнички од Комисијата за еднакви можности на жените и мажите.

Треба да се истакне и придонесот на голем број меѓународни институции и организации, што го споделиле своето искуство и знаење, давајќи ни можност за споредба и прилагодување кон европските и светските стандарди, а особено на ЕК, канцелариите на ОН, ОБСЕ, НДИ, ИРИ, амбасади, фондации и др.

Преку оваа публикација им се заблагодаруваме на сите соработници од Република Македонија и пошироко, а посебно на Доминика Стојаноска и канцеларијата на UN Women во Скопје за досегашната успешна соработка и поддршка.

Лилјана Поповска, претседателка на КЕМ

1. СОСТАВ НА КЕМ

1.1. Сегашен состав (2011-2015)

Претседателка:
ЛИЛЈАНА ПОПОВСКА,
ДОМ

Заменик на претседателката:
КОСАНА МАЗНЕВА -
НИКОЛИЌ,
ВМРО-ДПМНЕ

СВЕТЛАНА
МАЗГАЛОСКА -
ВУЧЕТИЌ,
СДСМ

ГОЛУПЧО АНГЕЛОВ,
СДСМ

СТАНКА АНАСТАСОВА,
СДСМ

ДИВНА ЈОВКОВСКА -
ЕФТИМОСКА ,
СДСМ

Членови:

НАДА ЦИПУШЕВА,
ВМРО-ДПМНЕ

ДРАГАН НАСТЕСКИ,
ВМРО-ДПМНЕ

ВЈОЛЦА МЕХМЕТИ-
НУРЕДИНИ,
ДУИ

МЕРАЛ УЗЕИРИ -
ФЕРАТИ,
ДПА

ВЕСНА ПЕМОВА,
ВМРО-ДПМНЕ

ЕЛЕНА ПАВЛОВА,
ВМРО-ДПМНЕ

ЛИЛЈАНА
КУЗМАНОВСКА,
ВМРО-ДПМНЕ

БЕТИ КУЗМАНОВСКА,
ВМРО-ДПМНЕ

Заменици на членовите:

1.2. Истакнати членови од минатите состави (2006-2011)

АНЕ ЛАШКОСКА,
ВМРО-ДПМНЕ

ВАСКО МИЦЕВСКИ,
ВМРО-ДПМНЕ

Заменик на
претседателката:
СИЛВАНА БОНЕВА,
ВМРО-ДПМНЕ

КАТЕРИНА ДИМЕСКА,
ВМРО-ДПМНЕ

ЦВЕТАНКА ИВАНОВА,
СДСМ

**МАРИНЕЛА МАРИЧИК -
ТУШЕВА,**
СДСМ

ЕЛМАЗЕ СЕЛМАНИ,
ДПА

ЛИЛЈАНА ЗАТУРОСКА,
ВМРО-ДПМНЕ

МИТРЕ ВЕЛЈАНОСКИ,
СДСМ

ВЕСНА БЕНДЕВСКА,
СДСМ

ЗУМРЕТЕ ЈАКУПИ,
ДУИ

СОЊА МИРАКОВСКА,
НСДП

БЕХИЏУДИН ШЕХАБИ,
ДУИ

САДИЈЕ ИЛАЗИ,
ДПА

ФЕМИ ЈОНУЗИ,
ДУИ

2. ЖЕНИТЕ И ЕДНАКВИТЕ МОЖНОСТИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

2.1. Сегашни состојби со жените - статистика

Република Македонија е земја каде улогата на жените и родовата рамноправност се значајни прашања. Во моментот има 34,14% жени во Парламентот (42 од 123 пратеници) и со тоа е на 23-тото место во светот, со повисок процент од европскиот просек (24,3%). Учеството на жените во локалните совети е 30% според последните локални избори во март, 2013. Има 2 жени потпретседателки на Парламентот, 2 министерки и 2 заменички-министерки.

Учеството на жените на раководни места во институциите е следно: Собрание 55%, кабинет на Претседател 50%, Влада 56,4%, администрација 46,5%, образовни установи 41,7%, центри за социјални работи 64%, медицински установи 58,5%, универзитетски клиници 74,3%, Народна банка 62% (според Извештајот на канцеларијата на Народниот правобранител од 2012).

Има 29% жени-менаџери на големи компании и 15% во управни одбори (во ЕУ 33% и 14%). Родовиот јаз е 17,9% (во ЕУ 16,2%) - (според Еуростат и Европската комисија од 2013).

Република Македонија има заокружен систем од закони и стратешки документи за родово рамноправност и недискриминација, врз основа на кој е изградена националната родово машинерија - според многу оценки, најразвиена во Југоисточна Европа.

Родовата машинерија се состои од: сектор за еднакви можности при Министерството за труд и социјална политика, правен застапник, Интер-ресорска консултативна и советодавна група за еднакви можности на жените и мажите, комисији за еднакви можности на жените и мажите во Парламентот и во 83 локални самоуправи, координатори во министерствата, локалните совети и 10 национални институции, Клуб на пратенички, Народен правобранител со заменик за родово рамноправност, Македонско женско лоби и многубројни невладини организации од ова поле.

Сиве овие резултати се должат на повеќе фактори и тоа:

- историја на еднаков третман и плати во претходниот систем;
- влијателен невладин сектор веќе две децении;
- Македонското женско лоби од 2000;
- парламентарните структури за жените и родовата рамноправност
 - Клубот на жени пратенички од 2003
 - Комисијата за еднакви можности на жените и мажите од 2006;
- посветеност на повеќе влади и парламенти на родовата рамноправност;
- богата меѓународна соработка со институции, организации и женски мрежи.

2.2. Граѓански активизам и Македонско женско лоби (МЖЛ)

Политичкото јакнење на жените не дојде преку ноќ. По децениските заложби на невладиниот сектор, клучно беше формирањето на Македонското женско лоби (МЖЛ) во 2000, како дел од Работната група за родови прашања (Gender Task Force - GTF) при Пактот за стабилност на Југоисточна Европа. Gender Task Force ја создаде, веројатно, највлијателната регионална женска мрежа во Европа, која направи големи и видливи промени во тој дел од светот.

Македонија го искористи моментот и направи автентична и одржлива женска структура, преминувајќи ги политичките, етничките и верските граници. Во Македонското женско лоби се обединија жени од различни структури и потекло - политички партии, невладини организации, влада, локална самоуправа, медиуми, експерти и синдикат.

Оваа широка женска мрежа во 2003 од страна на Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) доби награда за придонес кон граѓанското општество и демократијата за претходната година. Во 2004 беше прогласена за највлијателна невладина мрежа во земјата од страна на Светската алијанса за граѓанско учество (ЦИВИКУС), а во 2006 стана членка на Европското женско лоби.

Прослава на 5-годишнината на МЖЛ, со поддршка на Фроде Мауринг, УНДП (7 март 2005)

2.3. Родови квоти

Главна цел на Македонското женско лоби беше зголемување на бројот на жени во политиката, кој во 2000 изнесуваше само 6,6%, преку: кампањи и лобирање за измени на изборните закони, воведување родови квоти, мобилизирање и подготовка на жените за учество во избори, едукација на жени-гласачи.

Воведени беа 3 вида родови квоти:

- 30% жени на листите за пратеници во 2002 (резултат: 18,3% избрани пратенички);
- 30% жени на горната и на долната половина на листите за советници во 2005 (резултат: 22,7% избрани советнички); и
- 1 жена од секои 3 кандидати за пратеници или советници во 2006 (резултат: 30-34% избрани пратенички и советнички на сите избори до денес).

2.4. Клуб на жени пратенички

Низ заедничките кампањи жените изградија пријателство, доверба и свест дека си се потребни како сојузнички за подобрување на својот статус во општеството. Затоа не беше тешко, на иницијатива на Македонското женско лоби, да се формира Клуб на жени пратенички во 2003, како неформално парламентарно тело со свој простор и логистичка поддршка во работата од Парламентот и од невладиниот сектор.

Клубот се фокусираше на едукација на новите пратенички, отворање прашања од интерес на жените и регионална соработка со жени од други парламенти. Тој послужи како модел за поврзување на пратеничките во земјите од Балканот, но и пошироко.

Заеднички договор на координациските на позицијата и позицијата, Силвана Бонева и Цветанка Иванова (вишарата и првата од десно)

Главните придобивки од заедничкото работење на избраните жени во Парламентот беа: отворање и решавање нови прашања поврзани со родовиот аспект, посилна позиција на жените во општеството, поголема толеранција и општествена кохезија.

3. ФОРМИРАЊЕ НА КЕМ И ЗАКОНСКА РАМКА

3.1. Формирање на КЕМ

Клубот на жени пратенички беше одличен лобист за носење на Законот за еднакви можности на жените и мажите во 2006. Како обврска од Законот, истата година се формираше нова парламентарна комисија - Комисија за еднакви можности на жените и мажите (КЕМ). Следната, 2007 година, во Министерството за труд и социјална политика се воведо нов Сектор за еднакви можности и државен советник за еднакви можности (Елена Грозданова).

Во 2012 е донесен нов Закон за еднакви можности на жените и мажите, во кој е внесен и делот за спречување и заштита од дискриминација, во склад со Законот за спречување и заштита од дискриминација, донесен во 2010. Надлежностите на КЕМ се проширени, на барање на самите пратеници и на невладиниот сектор, тргнувајќи од добрата практика на КЕМ во претходниот период, како и од потребата за подобра координација на сите субјекти во општеството што работат на родовата рамноправност. Дополнително, како обврска на Собранието за прв пат е внесено донесувањето Стратегија за родова еднаквост и следење на нејзиното спроведување во секторските политики и програми.

3.2. Предмет на Законот

Член 1

- (1) Со овој закон се уредува воспоставувањето на еднаквите можности и еднаквиот третман на жените и мажите, основните и посебните мерки за воспоставување на еднакви можности на жените и мажите, правата и обврските на одговорните субјекти за обезбедување на еднакви можности на жените и мажите, постапката за утврдување нееднаков третман на жените и мажите, како и правата и должностите на Правниот застапник за еднакви можности на жените и мажите (во натамошниот текст: Застапникот) како определено лице за спроведување на постапката за утврдување нееднаков третман на жените и мажите.
- (2) Воспоставувањето на еднаквите можности на жените и мажите се уредува со овој и со друг закон со кој се уредуваат прашања од интерес за еднаквите можности на жените и мажите од областа на здравствената заштита и здравственото осигурување, социјалната заштита, пристапот до добра и услуги, економијата, работните односи и вработувањето, образованието и стручното усовршување, економските и сопственичките односи, користењето на јавните производи и услуги (потрошувачки права), културата и спортот, информатичко комуникациски технологии, одбраната и безбедноста, правосудството и управата, домувањето, јавното информирање и медиумите, државната и јавната администрација и во други области од општественото живеење.

3.3. Цел на Законот

Член 2

- (1) Цел на овој закон е воспоставување на еднаквите можности на жените и мажите во политичката, економската, социјалната, образовната, културната, здравствената, граѓанската и било која друга област од општествениот живот.
- (2) Воспоставувањето на еднакви можности е грижа на целото општество, односно на сите субјекти во јавниот и приватниот сектор и претставува отстранување на пречките и создавање услови за остварување на потполна еднаквост меѓу жените и мажите.

3.4. Надлежности на КЕМ

Член 9, точка (5)

Комисијата за еднакви можности на жените и мажите ги презема следните активности:

- разгледување на предлозите на закони и другите прописи што ги донесува Собранието од областите од член 1 став 2 од овој закон, Буџетот на Република Македонија како и други предлози на закони и други прописи од аспект на вклученоста на родовиот концепт во нив;
- разгледување на предлог Стратегијата за родова еднаквост;
- следење на усвојувањето и примената на основните и посебните мерки за воспоставување на еднакви можности на жените и мажите во сите области од јавниот и приватниот сектор;
- следење на системот на мерки за отстранување на нееднаквиот третман на жените и мажите;
- донесување и изменување на закони и други прописи од областа на еднаквите можности на жените и мажите;
- се грижи за доследно спроведување на одредбите на овој закон и други закони од областа на еднаквите можности на жените и мажите и недискриминацијата;
- поттикнување на соработката меѓу надлежните органи за прашања кои се однесуваат на еднаквите можности на жените и мажите;
- покренување иницијативи и активности против примена на родови стереотипи и предрасуди во јавниот живот;
- редовно информирање на Собранието за сите прашања сврзани со еднаквите можности на жените и мажите;
- соработува со комисиите за еднакви можности на жените и мажите во единиците на локалната самоуправа;
- соработува со здруженијата на работодавачите, синдикатот, невладините организации и здруженијата активни на полето на еднакви можности;
- соработката со соодветните комисии на другите земји и
- разгледува други прашања што се однесуваат на еднаквите можности на жените и мажите.

4. АКТИВНОСТИ НА КЕМ

4.1. Приоритети на КЕМ

Комисијата за еднакви можности на жените и мажите работи според следниве долгорочни приоритети, определени на нејзината конститутивна седница во 2006, во присуство на Македонското женско лоби како стратешки партнер:

- политичко јакнење на жените;
- економско јакнење на жените;
- борба против семејното насилство и насилството врз жените;
- подобрување на женското здравје (рак на матка и на дојка);
- подобрување на статусот на децата;
- баланс меѓу приватниот и професионалниот живот на жените;
- борба против стереотипите и предрасудите и подигање на свеста за потребата од родова рамноправност.

КЕМ работи и крос-секторски на прашања како:

- родово одговорно буџетирање;
- жените, мирот и безбедноста;
- борба против дискриминација на жените и мажите, како и на маргинализираните заедници;
- подобрување на третманот на лицата со ХИВ/сида;
- подобрување на сексуалното образование;
- економско јакнење на руралните жени;
- јакнење на локалните комисии за еднакви можности и др.

Извештај за сироведување на Акцискиот план на Република Македонија за имплементација на Резолуцијата 1325 (жени, мир и безбедност): CRPM - Марија Ристићовска, КЕМ - Лилјана Појовска, МТСП - Елена Грозданова, UN Women - Доминика Сшојаноска, (9 октомври 2013)

4.2. Начин на работа на КЕМ

КЕМ одржува седници на кои разгледува предлози на закони, други прописи, Буџет, извештаи од Европската комисија, Обединетите нации и други тела, како и предлози на стратешки документи од родова перспектива. Но исто така организира јавни расправи, семинари и конференции (домашни и меѓународни), преку кои обезбедува подобра информираност, едукација и дијалог меѓу сите релевантни институции и заинтересирани страни.

КЕМ соработува и со останатите комисии во Собранието, понекогаш и на заеднички водени настани. Особено е блиска и непосредна соработката со Клубот на жени пратенички, во чие координативно тело, покрај претставничките на сите пратенички групи, по функција членува и претседателката на КЕМ.

Особено е значајна соработката на КЕМ со локалните комисии за еднакви можности, кои се поканети на сите седници и настани што се на теми од доменот на локалната самоуправа. Тоа е можност за заемна размена на информации и започнување иницијативи во двете насоки.

КЕМ работи и теренски, вршејќи директен увид во работата на некои институции, или учествува на настани, манифестации и кампањи заедно со други активисти за родова рамноправност.

Комисијата за еднакви можности на жените и мажите - КЕМ, важи за една од најактивните, најотворените и најтранспарентните комисии во Собранието. Во своето 7-годишно постоење КЕМ организираше повеќе од 110 настани, или попрецизно, 56 седници, 25 јавни расправи, 2 семинара, 3 меѓународни собири, 6 кампањи и над 20 теренски активности.

Истовремено, КЕМ учествувала на најмалку 25 значајни меѓународни конференции, средби и студиски посети, како и на голем број домашни настани и кампањи организирани од релевантни институции и организации.

КЕМ е секако најпосетената комисија во Собранието, со над 3.000 учесници од Парламентот, локалните комисии, Владата, државни институции, невладини организации, експерти, научни работници, синдикати, меѓународни институции и организации. Учествувале над 100 невладини организации со над 2.000 учесници, од кои над 20 организации или коалиции со свои иницијативи.

Сите активности се снимаат и се прикажуваат на собранискиот канал, а се наоѓаат и на Интернет. Сите настани и извештаи се објавуваат на веб-страницата на Собранието.

Ова е собраниска комисија што има донесено најголем број одлуки со консензус, по претходна широка дебата, аргументација и усогласување на ставовите.

4.3. Јавни расправи, семинари, конференции

1. „Потребата од законско регулирање на раното откривање, дијагностицирањето и лекувањето на ракот на дојката кај жената“, НВО Животна искра, МЖЛ, Министерство за здравство, собраниска Комисија за здравство, експерти, НВО-и (24 октомври, 2006).

2. **„Човековата безбедност од полов аспект”**, МЖЛ, Завод за статистика, локални комисии за еднакви можности, координатори за еднакви можности во органите на државната управа, НВО-и (7 ноември, 2006).
3. **„Избор на матичен гинеколог и значењето на редовните гинеколошки прегледи за превенција на малигните заболувања”**, НВО Организација на жени Св. Николе, МЖЛ, Министерство за здравство, Фонд за здравствено осигурување, здруженија на гинеколози и лекари, собраниска Комисија за здравство, НВО-и (3 април, 2007).
4. **„Политики и буџетирање по мерка на децата”**, УНИЦЕФ, Министерство за финансии, Министерство за здравство, Министерство за образование и наука, Министерство за труд и социјална политика, Министерство за правда, Министерство за внатрешни работи, Институт за социјални работи, Народен правобранител, Полициска академија, Правен факултет, градоначалници, МЖЛ, ЕК, ОБСЕ, УСАИД, експерти, НВО-и (28 февруари, 2008).
5. **Подобрување на механизмите за борба против семејното насилство:**
„До каде сме во борбата против семејното насилство”, Министерство за труд и социјална политика, УНДП, Холандска амбасада, МЖЛ, дипломатски претставништва, експерти и НВО-и (19 септември, 2008).
6. **„Европски практики и програми за превенција од семејното насилство”**, Министерство за труд и социјална политика, УНДП, Холандска амбасада, Шпанска амбасада, Правобранител за семејно насилство од Шпанија, МЖЛ, дипломатски претставништва, експерти и НВО-и (22 октомври, 2008).
7. **„Заштита на децата од насилство и повреди”**, Светска здравствена организација, Министерство за труд и социјална политика, Министерство за здравство, Центар за институционален развој, НВО-и (16 декември, 2008).
8. **„Буџетирање по мерка на децата”**, УНИЦЕФ, Министерство за финансии, Министерство за здравство, Министерство за образование и наука, Министерство за труд и социјална политика, Биро за развој на образованието, МЖЛ, експерти, НВО-и (10 февруари, 2009).
9. **„Родово одговорно буџетирање во Република Македонија – размена на искуствени практики од Холандија и Австрија”**, УНИФЕМ, Министерство за труд и социјална политика, Министерство за здравство, Амбасадорка на Кралството Холандија, Амбасадор на Австрија, МЖЛ (27 мај, 2009).
10. **„Имплементација на Законот за еднакви можности на жените и мажите”**, Министерство за труд и социјална политика, Фондација Фридрих Еберт, судии, Завод за статистика, локални комисии за еднакви можности, МЖЛ, НВО-и (18 ноември, 2009).
11. **„Сексуално и репродуктивно здравје на младите во Република Македонија”**, Асоцијација за здравствена едукација и истражување Х.Е.Р.А., Министерство за здравство, Министерство за образование и наука, Институт за јавно здравје, локални комисии за еднакви можности, Светска здравствена организација, УНФПА, УНДП, УНИЦЕФ, УНИФЕМ, ОБСЕ, Европска комисија, МЖЛ, НВО-и (14 декември, 2009).

12. **„Награда „Бисер на мудроста” за Македонија од Европската асоцијација за цервикален канцер (ЕЦЦА) – признание за напредокот и обврска за иднината”**, Претседател на Собрание, добитниците на наградата (КЕМ, Министерство за здравство, Организација на жени Св. Николе, Македонско женско лоби, Центар за регионални истражувања и соработка „Студиорум“), НВО-и (3 февруари, 2010).

Претседателката на КЕМ, Лилјана Појовска, му ја подарува на Претседателот на Собранието, Трајко Велјановски, наградата „Бисер на мудроста”, што КЕМ ја доби за придонес во борбата со цервикалниот канцер во Брисел на 26 јануари, 2010

13. **Превенција од рак на грлото на матката – македонско и европско искуство**, Здружение за борба против рак „Борка”, Европска асоцијација за борба против рак на грлото на матката (ЕЦЦА), Министерство за здравство, Светска здравствена организација, Здружение на гинеколози, Центар за регионални истражувања и соработка „Студиорум”, Организација на жени Свети Николе, УНФПА, УНДП, УНИЦЕФ, ОБСЕ, Европска комисија, НВО-и (25 јануари, 2011).

14. **„Сексуално образование во Република Македонија”,** Асоцијација за здравствена едукација и истражување Х.Е.Р.А., Министерство за здравство, Министерство за образование, Институт за јавно здравје, Биро за развој на образование, Мрежа на организации за врсничка едукација на млади (Y-PEER), НВО-и (28 јануари, 2011).
15. **„Улогата на буџетските процеси во унапредувањето на рамноправноста помеѓу жените и мажите”,** копретседавање со собраниската Комисија за финансирање и буџет, Министерство за труд и социјална политика, Министерство за финансии, UN Women, Сојузно министерство за финансии на Австрија, група за родово буџетирање на БИХ (10 март, 2011).
16. **Семинар за утврдување на механизми во локалната самоуправа и меѓуинституционалната соработка за примена на Законот за еднакви можности на жените и мажите,** Фондација Фридрих Еберт, Европска комисија, Министерство за труд и социјална политика, МЖЛ, Клуб на пратенички, Народен правобранител, локални комитети за еднакви можности, Комисија за спречување и заштита од дискриминација, НВО-и (7 февруари, 2012).

17. **„Третманот на маргинализираните заедници во јавната комуникација”,** Коалиција за сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници, Комисија за спречување и заштита од дискриминација, Министерство за труд, ХЕРА, Хелсиншки комитет, Институт Евро-Балкан, ОБСЕ, Европска комисија, УСАИД, НДИ, Светска здравствена организација, УНФПА, UN Women, УНИЦЕФ, експерти, ХОБС, НВО-и (17 мај, 2012).

18. **Семинар „Парламентот како клучен фактор во родовото буџетирање”,** Министер за труд и социјална политика, **Спиро Ристовски**, Клуб на пратенички, Совет на Европа, Меѓународна организација на франкофонијата, UN Women, Европска комисија (24 април, 2012).

19. **„Улогата на жените во руралниот развој на Република Македонија – можности и предизвици”,** Национален совет за родова рамноправност, Регионален центар за родова еднаквост во Загреб - ГТФ, **Меријен Рукавина Ципетиќ**, Министерство за земјоделство и шумарство, Министерство за труд и социјална политика, Мрежа за рурален развој, Одбор за рурален развој на жените, Мрежа на жени-фармери, ЗЕЛС, МЖЛ, Институт за социополитички и правни истражувања, Здружение за локален и рурален развој, МЦМС, UN Women, Европска комисија, НВО-и (12 јуни, 2012).

20. „Национална стратегија за спречување и заштита од семејно насилство 2012 - 2015“, Министер за труд и социјална политика, **Спиро Ристовски**, Министерка за внатрешни работи, **Гордана Јанкуловска**, Холандска амбасада, УНДП, УНИЦЕФ, UN Women, Светска здравствена организација, УНФПА, НВО-и (28 јуни, 2012).

21. „Национален акциски план за имплементација на Резолуцијата 1325 на Советот за безбедност на ОН (нацрт верзија)“, Зам. министер за труд и социјална политика, **Ибрахим Ибраими**, UN Women, експерти (26 септември, 2012).

22. „Како до подобар пристап на контрацепцијата во Република Македонија“, Асоцијацијата за здравствена едукација и истражување Х.Е.Р.А., Министерство за здравство, Фонд за здравствено осигурување, Клиника за гинекологија и акушерство, здруженија на гинеколози, УНФПА, УНИЦЕФ, МЖЛ, ЕСЕ, НВО-и (26 октомври, 2012).

23. „Иницијативи и препораки за одржлива популациска политика во Република Македонија“, Министер за труд и социјална политика, **Спиро Ристовски**, УНПФА, Институт за социјална работа и социјална политика, Мрежа на организации за врсничка едукација на млади (Y-PEER), експерти, НВО-и (27 ноември, 2012).

24. „Како до подобра грижа и третман за лицата што живеат со ХИВ - ЛЖХИВ во Република Македонија“, копретседавање со собраниската Комисија за здравство, **Менде Диневски**, Меѓупартиска парламентарна група за ХИВ, Министерство за здравство, Фонд за здравство, УНИЦЕФ, Асоцијација за здравствена едукација и истражување Х.Е.Р.А., НВО на лица што живеат со ХИВ - Заедно посилни, Национален демократски институт, НВО-и (13 декември, 2012).

25. **Европска стратегија за економско јакнење на жените (Стратегија 2020)**, МЖЛ, Занаетчиска комора, Бизнис конфедерација, **арапски жени**, локални комисији за еднакви можности, Координативно тело за општествена одговорност, синдикати, стопански комори, UN Women, УНДП, ЕК, НВО-и (5 февруари, 2013).

26. „Како до подобра грижа и третман за лицата што живеат со ХИВ во Република Македонија“, копретседавање со собраниската Комисија за здравство, **Менде Диневски**, Меѓупартиска парламентарна група за ХИВ, Министерство за здравство, Фонд за здравство, УНИЦЕФ, Асоцијација за здравствена едукација и истражување Х.Е.Р.А., НВО на лица што живеат со ХИВ - Заедно посилни, Национален демократски институт, НВО-и (14 ноември, 2013).

27. „Подготовка на закон за семејно насилство“, копретседавање со собраниската Комисија за труд и социјална политика, **Цветанка Иванова** и Клубот на пратенички, **Лилјана Кузмановска**, Министер за труд и социјална политика, **Диме Спасов**, Меѓуопштински центар за социјална работа, МЖЛ, **Даниела Димитриевска** и НВО-и (27 декември, 2013).

4.4. Теренски активности, кампањи и друго

- Паневропска кампања за борба против семејно насилство и насилство врз жените (2006-2008), повеќе активности, меѓу кои и носење Декларација во Собранието во ноември, 2006.
- Кампањи „Надмудри го ракот, биди здрава жена“ со Министерот за здравство, **Имер Селмани**, МЖЛ и Клубот на жени пратенички - вкупно 2 (2007 и 2008).

- **Посета на прифатилиште за жртви на семејно насилство и на меѓуопштинскиот центар за социјални работи**, со претставници од УНИЦЕФ и Холандската амбасада, (17 октомври, 2008).
- **Посета на Државната изборна комисија - 2 пати**, заради контрола за примена на родовата квота на Локалните избори (2009).
- **Посета на Младинскиот центар за сексуално и репродуктивно здравје во Шуто Оризари**, на покана на НВО ХЕРА со Министерот за здравство, **Никола Тодоров** (7 септември, 2012).

- **Средба со Регионална ромска образовна младинска асоцијација РРОМА** (22 ноември, 2012).

- **Кампањи против семејно насилство - 2 пати**, со Министерството за труд и социјална политика, Холандска амбасада, УНДП, UN Women, УНИЦЕФ, Светска здравствена организација, УНФПА, НВО-и (2010 и 2012).

- **Кампања за градоначалнички**, со Клубот на жени пратенички и МЖЛ (31 септември, 2012).
- **Одбележување на светските денови за борба против семејно насилство**, со Клубот на жени пратенички и МЖЛ (секоја година).
- **Посета на локални комисији** (2006-2013).

4.5. Меѓународна соработка

Поважни меѓународни настани што ги организираше КЕМ:

1. **Средба со Женскиот парламентарен клуб од Косово**, Скопје (20 јуни, 2007).
2. **Меѓународна конференција на тема: „Жените во руралниот развој, SEE WoRD“**, учество на 7 земји, копретседавање со претседателката на КЕМ во Собранието на Хрватска, **Нанси Тирели**, Регионален центар за родова еднаквост од Загреб - ГТФ, Министерство за труд и социјална политика, Министерство за земјоделие и шумарство, Мрежа за рурален развој, Одбор за рурален развој на жените, Мрежа на жени-фармери, ЗЕЛС, МЖЛ, Европска комисија, Скопје (23 ноември, 2012).

3. **Едукација на арапски жени - кандидатки за пратеници**, нивно присуство на јавна расправа на КЕМ во рамките на менторска програма на Меѓународниот републикански институт (ИРИ) со Клубот на жени пратенички, Скопје (5 февруари, 2013).

Поважни меѓународни настани на кои учествувала КЕМ:

1. Прв координативен состанок на контакт парламентарците вклучени во Паневропската кампања за борба против насилството врз жените, Совет на Европа, Стразбург (19 октомври, 2006).
2. Регионален состанок на жени парламентарки „Половиот аспект на човековата безбедност“, GTF-Пакт за стабилност на ЈИЕ (20 ноември, 2006).
3. Втор координативен состанок на претседатели на комисији за еднакви можности на жените и мажите и национални координатори за Пан-европска кампања против домашното насилство врз жената, Совет на Европа, Стразбург (4 јуни, 2007).
4. Конференција на тема „Улогата на жените во интеркултурниот дијалог“, Комисија за правата на жената и родовата еднаквост на Европскиот парламент, Брисел (6 март, 2008).
5. Конференција на тема: „Жените и европските избори“, Европски парламент, Брисел (5 март, 2009).
6. Регионална конференција на тема: „Акциски план за спроведување на Регионалната декларација за соработка на институционалните механизми за родови прашања и следење на примената на Резолуцијата на ОН 1325“, Сараево (7 април, 2009).
7. Тркалезна маса на тема: „Учеството на жената во политиката“, ОБСЕ, ОДИХР, Варшава (23 јуни, 2009).
8. Регионалната конференција за жени парламентарки на тема: „Зголемување на политичкото учество на жените во регионот - влијание врз политичките, економските и социјалните фактори“, ОБСЕ, Сараево (14 октомври, 2009).
9. Четврти самит за рак на грлото на матката „Зрачење на грлото на матката и програми за ХПВ вакцинација во Европа“, - награда „Бисер на мудроста“ за КЕМ и претседавање со

работна сесија (награди добија и Министерството за здравство, НВО-те: Студиорум, Организација на жени Свети Николе и МЖЛ), Европски Парламент, Брисел (26 јануари, 2010).

10. Осми регионален стратешки состанок, Регионален центар за еднаквост на половите – ГТФ, Загреб (22 март, 2010).
11. Регионална програма „Родово одговорно буџетирање во Југоисточна Европа“, студиска посета на претставници на КЕМ и Комисијата за финансирање и буџет, УНИФЕМ, Виена (25 март, 2010).
12. Форум за промоција на учеството и претставувањето на жените, ОБСЕ, ОДИХР, Парламентот на Украина, Киев (28 мај, 2010).
13. Десетти Цетињски парламентарен форум на тема: „Жената, мирот и безбедноста“, ОБСЕ, Цетиње (20 јуни, 2010).
14. Меѓународен состанок на жени од Медитеранот, Истанбул, (5 ноември, 2010).
15. Интернационална конференција за улогата на националните механизми за поголема еднаквост во општеството, Парламент на Турција, УНДП, Un Women, Анкара (21 март, 2012).
16. Размена на најдобрите ЕУ практики за имплементација на законодавството од областа на антидискриминацијата, студиска посета, Центарот за истражување и креирање политики во соработка со Центарот за економски развој од Р. Бугарија (2 април, 2012).
17. Жените лидери во решавање на сиромаштијата, студиска посета на парламентарки од КЕМ и Клубот, Конгрес на САД, Национален демократски институт (НДИ), Меѓународен републикански институт (ИРИ), Вашингтон (4-8 јуни, 2012).

18. **Цетињски парламентарен форум: „Жените, мирот и безбедноста – две години подоцна”,** Одбор за родова еднаквост на Собранието на Црна Гора и UN Women, Будва (25 јуни, 2012).
19. **Размена на искуства и практики за родова еднаквост помеѓу пратениците од Европската Унија,** Европски Парламент, Брисел (3 октомври, 2012).

20. **Меѓународна конференција “Партнерство за промена - еманципација на жената”,** Приштина, (4 октомври, 2012).
21. **Семинар: „Заштита на човековите права и положбата на жените и децата”,** Европски Парламент, Брисел (14 ноември, 2012).

22. **Работилница: Зајакнување на парламентарните структури за жени,** ОБСЕ, Виена (10 декември, 2012).
23. **Регионална конференција на тема: „Еднакви и унапредени: Учество на жената во политиката”,** Парламент на Република Молдавија, Мисијата на ОБСЕ, ОДИХР, УНДП, Комисија за родова еднаквост на ООН, Кишињев (9 јуни, 2013).

24. **Прв регионален состанок на парламентарните тела надлежни за човекови права и рамноправност на половите,** Парламент на Србија, ОБСЕ Србија, Белград (29 октомври, 2013).

25. **Конференција за спроведување на критериумите за родова еднаквост во Западен Балкан (по Извештајот на европратеничката Мараја Корнелисен),** Парламент на Црна Гора, Европски парламент, Европска комисија, Подгорица (27 ноември, 2013).

Во меѓународните активности на КЕМ беа вклучени повеќе членови: Лилјана Поповска, Светлана Мазгаловска Вучетиќ, Лилјана Затурска, Соња Мираковска, Нада Ципушева, Зумрете Јакупи, Цветанка Иванова, Лилјана Кузмановска, Катерина Димеска, Хајрие Мисини, Весна Пемова, Елмазе Селмани, Мирјана Секуловска.

5. РЕЗУЛТАТИ

- Изборна регулатива со родови квоти за жени во Парламентот и локалните совети;
- Избрани 4 жени градоначалнички на последните локални избори 2013;
- Развиена родова машинерија;
- Подобрена законска регулатива и воспоставен систем за борба со семејно насилство;
- Подобрена законска регулатива за вознемирување и мобинг;
- Подобрена законска регулатива за третман на бремени жени од страна на работодавачи;
- Зајакнати мерки за поддршка на жени-претприемачки;
- Зајакнати мерки за поддршка на рурални жени;
- Реконструкција и отворање нови градинки, посебно во руралните средини;
- Посебна ставка во Буџетот за рак на дојка;
- ХПВ вакцини против рак на матка;
- Редовни бесплатни контролни прегледи (скрининг) за рак на матка и на дојка;
- Подобрена законска регулатива за заштита на децата од злоупотреба и злоставување;
- Сексуално образование во училиштата;
- Осуда на говорот на омраза кон маргинализираните заедници;
- Подобен третман и пристап до лекови за лицата со ХИВ/сида.

Документи:

- Декларација за борба против насилството врз жените, вклучувајќи го и домашното насилство, предлог од КЕМ, дел од Паневропската кампања (24 ноември, 2006);
- Меморандум за соработка со Центарот за управување со кризи (11 март, 2009);
- Меморандум за соработка со Комисијата за спречување и заштита од дискриминација, Народниот правобранител и Македонското женско лоби (29 декември, 2011);
- Стратегија за борба со семејно насилство 2012 - 2015 (28 јуни, 2012);
- Стратегија за родово одговорно буџетирање (28 мај, 2012);
- Национален акциски план за имплементација на Резолуцијата 1325 (26 септември, 2012);
- Стратегија за родова еднаквост 2013-2020, сите стратешки документи предлози на Влада (18 февруари, 2013);
- Стратешка рамка за соработка на комисиите за еднакви можности на жените и мажите на национално и локално ниво, предлог на МЖЛ и поддршка на UN Women (18 септември, 2013).

Награди и признанија:

- Награда “Бисер на мудроста” за придонес во борбата со цервикалниот канцер, од страна на Европската асоцијација за борба со цервикален канцер - ЕЦЦА (26 јануари 2010);
- Благодарница за придонес во кампањата за превенција на семејно насилство, од страна на Канцеларијата на ОН и Министерството за труд и социјална политика (25 ноември 2010);
- Плакета за придонес при реализација на програмата, од страна на Специјалниот завод - Демир Капија (20 октомври 2008).

6. ИДНИ ЧЕКОРИ

- Економско јакнење на жените;
- Баланс меѓу приватниот и професионалниот живот на жените;
- Борба против стереотипите и предрасудите;
- Поголем буџет за Секторот за еднакви можности;
- Јакнење на локалните комисии за еднакви можности преку менторство и едукација;
- Следење на спроведувањето на стратешките документи со препораки за подобра имплементација;
- Други краткорочни и среднорочни проекти што ќе се појават како предизвик.

